

כיתות (תוס' יו"ט להלן ט, ה, בשם תוס', והרש"ש שם העיר שתוס' זה אינו נמצא, וראה שיח יהודה [רפפורט] תורה א, תכט).

נַעֲלוּ דִלְתוֹת הָעֶזְרָה, שאם ינסו כולם בכת ראשונה, לא ישחט הפסח בשלש כיתות (רש"י להלן ע"ב ד"ה סמכין אניסא), או כדי שלא ירמס חלילה אדם (רבנו חננאל, שם. וראה מאירי שכתב כדי שלא ידחקו להיכנס). ואחר כך בשעת שחיטת הפסח, פתחו את הדלתות, שהרי קרבן שנשחט כששערי עזרה סגורים, פסול [וראה תוס' (יומא כט, א), ותוס' יו"ט (תמיד ג, ז)] (תפארת ישראל כאן, יכ"ל לו). אך צ"ע, שהרי דין זה נאמר על דלתות ההיכל, ולא על דלתות העזרה (הערות הגר"ש אלישיב, וראה רמב"ם קרבן פסח א, טו).

תִּקְעוּ הָרִיעִי וְתִקְעוּ, הכהנים (ע"פ חינוך מצוה שפד), בחצוצרות (רמב"ם קרבן פסח א, יב), בשעת שחיטת הפסח, משום שקרבנות ציבור טעונים תקיעה, וקרבן פסח מלבד מה שהוא קרבן יחיד, הוא נחשב אף קרבן ציבור (ראה יומא נא, א), אלא שבשאר קרבנות ציבור תקעו בשעת ניסוך היין, וקרבן פסח שאין לו נסכים (ראה מנחות ז, ב), תקעו בשעת שחיטתו (ירושלמי, ע"פ תוס' ר"ד).

לֹא הָיוּ מַעֲוֹרְבִין - שהכהנים לא עמדו בערבוּבא, אלא כהנים שבידיהם בזיכין של כסף עמדו בשורה אחת, וכהנים שבידיהם בזיכין של זהב עמדו בשורה אחרת (מאירי). ויש שפירשו, ש'לא היו מעורבין' הוא דין נוסף, שכל השורות של כסף עמדו לבדן, והשורות של זהב עמדו לבדן ולא שהיו השורות מעורבות שורה של כסף ושורה של זהב (הון עשיר; שפת אמת, בביאור ראשון). או שהכוונה שהבזיכים עצמם לא היו מעורבין מכסף וזהב, שלא היה בוך חציו כסף וחציו זהב, אלא או כולו כסף או כולו זהב (שפת אמת, בביאור שני).

וְלֹא הָיוּ לְבִזְיָכִין שְׁוִלִיִּים, אלא היה תחתיתם חד (רש"י), או עגול (מאירי), וזהו רק מדרבנן (קרי' ספר קרבן פסח א). **שָׁמַא יִנְיָחוּם וְיִקְרַשׁ הָדָם**, ולא יהא ראוי לזריקה (רש"י), כי הגם שאפשר בפועל לזרוק דם קרוש, אך הלכה היא שיהא הדם נוזלי (ראה ע"ז ג, ב) (ע"פ ח' הגר"י [סטנצל] מנחות א, א, בשם הגר"ח, וראה קרן אורה שם, ומקדש דוד ז, ד).

שָׁחַט יִשְׂרָאֵל, שאם ירצה לשחוט הרשות בידו, שהשחיטה כשרה בזר בכל הקרבנות [ראה משנה זבחים (לא, ב)] (רש"י), וכן היה דרכן לעשות (רש"י זבחים יד, ב ד"ה ת"ש), שמצוה על הבעלים לשחוט, שנאמר (ויקרא א, ד-ה) 'וסמך יד וגו' ושחט' (רש"י לעיל ז, ב, וראה רש"י שם, ושפת אמת כאן). ויש מפרש, שמצוה שחיטת הפסח היא דוקא בבעלים [שאם לא כן, מה מחדשת כאן המשנה, אחרי שבמשנה זבחים הנ"ל מפורש ששחיטה כשרה בזר] (חשק שלמה מנחות יט, א, וראה הערות הגר"ש אלישיב ד"ה כמעשהו).

וּמִקְבֵּל אֶת הַמֵּלֶא ביד ימין, שקבלת דם היא עבודה, ועבודות הקרבנות נעשות בימין [ראה יומא (מה, ב)] (רבינו יהונתן).

כְּמַעֲשֵׂהוּ בַחֹל כֶּךָ מַעֲשֵׂהוּ בַשָּׁבֶת, אֶלֶּא שֶׁהַכֹּהֲנִים מְדִיחִים אֶת הָעֶזְרָה שְׁלֹא בְרָצוֹן חֻכְמִים, שלכך היה מעשהו בשבת כבחול, שאם היו עושים כרצון חכמים, הרי בשבת לא היו מדיחים העזרה ולא היה מעשהו בשבת כבחול (פיה"ש לרמב"ם).

קְרָאוּ אֶת הַהֵלֶל, אנשי הכיתות (רש"י), שאמירת הלל בשעת שחיטת הפסח אינו מדין שירה על קרבן אותו קראו הלויים בשאר קרבנות, אלא דין הוא בקרבן פסח שטעון קריאת הלל בשעת עשייתו, ונקרא על ידי אנשי הכיתות (ח' מרן רי"ז הלוי קרבן פסח).

זָבְחִי זֶבַח הַמִּיּוּחָד לִי וּמֵאֵי נִיהוּ תְּמִיד, שקרבן תמיד נקרא בתורה (במדבר כה, ב) 'קרבני לחמי', שפירושו הוא 'המיוחד לִי', מה שלא נאמר על שום קרבן אחר (חזון יחזקאל). ואילו היה נאמר 'זבח', היה משמע שהאיסור הוא על פסח לחוד, אך מאחר שנאמר 'זבח', משמע גם תמיד של בין הערבים (פסקי הרי"ד). ויש שכתב, שכיון שנאמר פעמיים 'זבח', כמבואר בגמ' להלן, דורשים את אחד מהם לקרבן פסח ואת אחד מהם לקרבן תמיד (ריב"ז), ומה שבקרבן פסח נאמר 'זבח' ולא 'זבח', הוא כדי ללמד שהפסח לא נפסל כששחטו על החמץ, וכמבואר בירושלמי (צל"ח לעיל סג, א על תוס' ד"ה השוחט, וביאר, שהתוס' שם שכתבו שלא נפסל משום שלא שנה עליו הכתוב לעכב, הוא לרבי שמעון שמבואר להלן שדורש 'זבח' 'זבחי', כך שלא הוכפלה האזהרה באחד מהם).

טַעֲמָא דְשֵׁלֹא לְשִׁמּוֹ הָא סְתָמָא פִּטּוֹר וְכו' שְׁמַעְתָּ מִינָהּ פִּסָּח בְּשָׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה בְּעֵי עֲקִירָה, ולכן כששחטו בסתם פטור, לפי שלא עקר שם פסח ממנו (רש"י). ונדון זה אם צריך עקירה או לא, הוא מחלוקת בגמ' להלן (עג, ב). ויש שסובר, שאין לגרוס כך בגמ', שהרי מהרישא מדויק להיפך, שדוקא לשמו פטור אבל סתמא חייב, אלא יש לגרוס בגמ' 'לשמו אמאי פטור, שלמים לשם פסח קשיתי, שמע מינה בעי עקירה', פירוש, שאם אין צריך עקירה משם פסח אלא עומד מאליו שלמים, אם כן אפילו אם שחטו לשמו הרי הוא שלמים וכשר, שהרי שלמים ששחטם לשם פסח כשרים, ומדוע לא יתחייב עליו משום שוחט על חמץ, אלא בהכרח שצריך עקירה (ר"ת בתוס', ראה תוס' חולין ל, א שזו הגי'סא ברוב הספרים הישנים, וכן היא גי'סא רבנו גרשום שם וראשונים נוספים).

ובביאור הגי'סא שלפנינו, יש שכתב שאין סתירה בין הדיוק מהרישא לסיפא, אלא כיון שבסיפא נאמר ששלא לשמו חייב, בהכרח שמה שנאמר ברישא שלשמו פטור פירושו הוא ששחטו סתמא, וסתמא נקרא לשמו (רש"י חולין שם). ואין לומר להיפך, ששלא לשמו האמור בסיפא הכוונה היא ששחט בסתמא, ולשמו האמור ברישא הכוונה היא בדוקא ששחט לשמו, כי מאחר ותחילתו הוקדש לקרבן פסח, כל סתמא היא לשמו, ולא שלא לשמו, ולכן מסתבר לפרש שהסתמא במשנה נקרא לשמו, ולא שהסתמא נקרא שלא לשמו (ע"פ ח' רמב"ן ור"ן שם ורע"א כאן, וראה ביאור נוסף בתורת חיים שם ובצל"ח כאן). ובנוסף, לדעה זו אין להוכיח שצריך עקירה מכך שבלשמו פטור [כגירסת ר"ת], כי דעה זו סוברת שאף לדעת האומר שאינו צריך עקירה, זה דוקא בסתמא, אבל אם שחטו בפירוש לשם פסח, פסול (קרן אורה זבחים ח, ב ד"ה ובידושלמי, וכן מבואר במאירי במשנה לעיל סג, א ו-ס, ב).

כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעֵלִים טַמְאֵי מֵת וְנִדְחִין לְפָסַח שְׁנִי, ולא דוקא טמאי מתים, אלא גם זבים ומצורעים נדחים לפסח שני [כמבואר בגמ' להלן (סד, א)] (מלאו הרועים, ראה שם שתמה לפי זה מדוע נקטה הגמ' דוקא טמאי מתים).

מִשְׁנֵה. שְׁנָאֵמַר וְשָׁחַטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהָל עַדֵּת יִשְׂרָאֵל, פסוק הנאמר (שמות יב, ו) בפסח מצרים, ואף ששם לא הקריבו במקום אחד אלא כל אחד במקומו, מכל מקום נצטוו להקריב בשלש כיתות. וכמו שהובא בירושלמי (כאן), אמרו, שאף פסח זה נשחט בשלש כיתות, קולו של משה רבינו היה הולך בכל מצרים, ואומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת, וממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחרת. ויש סוברים, שפסח מצרים לא נעשה בשלש